

A „KERESZTÉNY DEMOKRÁCIA”

Ezt a számunkat ismét egy központi téma, az úgynevezett „keresztény demokrácia” (vagy demokráciák), tágabb értelmezésben a „keresztény politika” (ami a gyakorlatban szükségszerűen azt jelenti: keresztény pártpolitika) kérdése köré csoportosítottuk. Ezzel természetesen — bárkinek bármi legyen a véleménye róluk — a legkevésbé sem kívánunk a világon bárhol működő, magukat „kereszténynek” minősítő, vagy legalábbis a „keresztény” jelzővel illető pártok aktuális politikai tevékenységével foglalkozni; ez nem a Vigília földadata. És természetesen arról sincs szó, mintha a tárgy fölvetésével — noha csak közvetve — bármi effajta képzelgés, vagy éppen csoportosulás ábrándját bárkinek is sugalmazni akarnánk; reális társadalmi és politikai viszonyaink meghaladták és időszerűtlenné tették mind a külön keresztény pártpolitizálást, mind a — jórészt a különböző pápai enciklikákra épített — „keresztény államrendi” elképzeléseket. A Vigília pedig nem valamiféle légüres térben, de nem is holmi keresztény gettóban vagy rezervátumban, hanem ebben a társadalomban, annak szerves, élő részeként, ezek között a reális társadalmi és politikai viszonyok közt kíván dolgozni és próbálja a szocializmusban tevékenyen és építőn élő, nagykorú és személyében felelős keresztény ember magatartásformáját kidolgozni és kellő tájékozottságon alapuló gondolkodását kialakítani.

Ezért nem riadunk vissza a kényesnek minősülő kérdések tárgyalásától sem. Meggyőződésünk ugyanis, hogy a mi értelmünkben vett modern, vagyis a szocializmusban nem nosztalgikusan hátra, hanem bátran és a szeretet bizakodásával előre tekintő, adott világát nem nyakába szakadt kényszerűségnek, hanem Istentől kapott munkaterületnek tekintő keresztény típusa csak úgy alakulhat ki, ha sem „kényes kérdéseket” nem kerül meg, sem paternalisztikus tabukat nem őrizget, hanem nyíltan, világosan, okosan és bátran szembenéz a tényekkel, felméri földadatait és leméri lehetőségeit. Ábrándokból csak légvárakat lehet koholni; építeni csak tényekre és tényekből lehet.

A „keresztény demokrácia” kifejezést, mint a tanulmányokból is kiderül, az utolsó száz-százötven év keresztény politikai-társadalompolitikai elméleteinek és törekvéseinek gyűjtőneveként használjuk. Mint októberi „etikai” számunk előszavában, úgy ezúttal is nyomatékosan hangsúlyozzuk: a tanulmányokból adódó tanulságokat magának az olvasónak kell alapos érlelés után levonnia, bár — úgy látszik — vannak, akik még mindig idegenkednek attól, hogy a többoldalú információkat a maguk számára földolgozzák, s a földolgozottakat személyes — és személyes felelősségű — döntésükkel váltásák a maguk életében és körében gyakorlattá. A nagykorú kereszténység viszont, a mi nézetünk szerint, többek között azt is jelenti, hogy fölhagyunk végre a „tedd ezt”, sőt „gondold ezt” gyámkodó magatartásával, s mi magunk alakítjuk ki a minél többoldalú tájékozódásnak és annak az igazságnak az alapján, melynek „sarkalatos erényéről” Szigeti Endre ír, azt a világban személyes meggyőződésünket, amelyért ezután a felelősséget is vállaljuk.

A többoldalú, hitelességre törekvő tájékozódás egyik feltétele, hogy egy-egy kérdésben a más meggyőződésűek nézeteit, vizsgálódásainak eredményeit is megismerjük és mérleljük. Külön is megköszönjük itt Zsigmond Lászlónak, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen az újkori egyetemes történet-tan-székvezető professzorának, hogy tanulmányát átengedte közlésre lapunknak, s ezzel az adott kérdésben lehetővé tette a Vigília olvasóinak a főt említett, többretű és árnyalt tájékozódást. — Doromby Károly tanulmánya a témát abból a Zsinat után elsősorban — és számunkra, szocializmusban élő keresztények számára különösen is — fontos szempontból vizsgálja, vajon egyáltalán tartalmaz-e Krisztus tanítása az üdvtörténetin kívül valamilyen konkrét tár-

sadalmi és politikai megbízatást is, s egyáltalán mennyiben lehetnek pártpolitikai formációk az evangéliumi üdvösségüzenet társadalmi képviselői. — Mennyiben keletkeztek annak idején az úgynevezett szociális enciklikák a gazdasági és társadalmi tények kellően széleskörű és körültekintő fölmérésén: erre ad a „Quadragesimo anno” esetében választ a koronatanú vallomásainak alapján Nyíri Tamás. — Magyar olvasó számára sokszorosán tanulságos Giesswein Sándor alakjának fölidézése. A leghitelesebb dokumentumokon, parlamenti fölszólalásain mérhető le, hogyan idegenedett ki a kialakuló kurzus „keresztény” politikájából ez a kiváló szellem, aki a hatalmi és osztályérdekek zavarosában valóban az „evangéliumi üdvösségüzenet” hangját próbálta hallatni. — Hegyi Béla „a történelem üzenetét” közvetíti a mai magyar társadalomban élő keresztényhez; tanulságot, melynek lényege: a világ elutasítása helyett „a teremtő cselekvés részeseivé válni és csatlakozni Istenhez a világ kiteljesítésében, a történelem formálásában”, a „teilhardi fordulat”, a „Gaudium et spes” és a „Populorum progressio” szellemében.

Mindez, ismételjük, nem „gyakorlati eligazítás”, hanem tájékoztatás és gondolkodási anyag, amelyből ki-ki maga alakíthatja ki a maga személyes nézetét és magatartását. Felelős nézetet és magatartást azonban csak a tények ismeretében lehet kialakítani. Ehhez próbáltunk egy, a mi hazai viszonyaink között ugyan nem aktuális, de sok helyütt és sokakban még kellő világossággal nem tisztázott kérdésben adatot és anyagot szolgáltatni.

SZIGETI ENDRE

EGY SARKALATOS ERÉNYRŐL

Ha az értékek — ezúttal az erkölcsi értékek — világa felé közeledünk, fel kell ismernie az embernek, hogy a vallás, a mi történeti civilizációnk esetében a keresztény vallás és az egyház olyan értékek közvetítője, amelyeket a vallás nyelvén örök értékeknek mondunk. De ha az örök kifejezést patetikusnak éreznénk, mint-hogy az értékek történeti-emberi megvalósítása magyon is változó, hézagos és részleges, azt a legnagyobb józansággal is, és az értékek mibenlétéről vallott filozófiai nézeteink különbözősége ellenére is elismerhetjük: történeti távlatban tartós és igen általános értékeket közvetített és közvetít mind a mai napig.

Ilyen tartós értékek közvetítőjének mutatkozik be az egyház már abban a korban, amikor átmenti a zsidó és a klasszikus — görög-római — gondolkodás érték-kategóriáit, az evangéliumra támaszkodva kialakítja az értékek keresztény hierarchiáját és a történelemben talán először jelenik meg olyan szervezetként, amely az erkölcsi értékeket csak felajánlja, propagálja, de — legalábbis elvileg — nem törekszik, ma már nem is igen törekedhetik kikényszerítésükre, nem csupán konkrét történeti helyzete miatt, hanem mert egész hitrendszer, majd bölcselate az értékek időfelettségén, de az értékválasztás és az értékvállalás szabadságán alapszik. A Tórával szemben a szereteten alapuló döntést állítja oda erkölcsi kritériumként, értékszemlélete áttöri a nép vagy a polisz, sőt az imperium kereteit is és a legáltalánosabb, legmagasabb szintű értékek szolgálatára vállalkozik. A tomizmusban — szemben Nikolai Hartmannal vagy Sartre-ral — a lét és az érték végső egységét az *ens realissimum*ban posztulálja, a jó és a rossz értékpárja egyúttal a lét és a semmi ontikus ellentét is reprezentálja, így aztán lenni a tudatos keresztény szemében erkölcsi feladat: annyi, mint — szeretni.

Ezúttal azonban csupán egyetlen — a keresztény érték-hierarchiában is magasan álló — értékkel szeretnék foglalkozni, a második sarkalatos erénnyel. Vagy-